

ΠΟΛΥΤΡΟΠΗ ΑΡΜΟΝΙΑ
ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
Γ' ΤΑΞΗΣ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΠΕΜΠΤΗ 20 ΜΑΪΟΥ 2021
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ: ΘΕΜΑΤΑ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΥΝΟΛΟ ΣΕΛΙΔΩΝ: ΠΕΝΤΕ (5)

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΩΝ ΘΕΜΑΤΩΝ

ΟΜΑΔΑ Α'

ΘΕΜΑ Α1

Λαϊκό Κόμμα: Στα μέσα του 1910 οι σοσιαλδημοκράτες Κοινωνιολόγοι ίδρυσαν το *Λαϊκό Κόμμα*, με αρχηγό τον *Αλέξανδρο Παπαναστασίου*. Βασικές προγραμματικές δηλώσεις του ήταν η αναμόρφωση του πολιτικού συστήματος και η επιβολή αρχών κοινωνικής δικαιοσύνης. Στις εκλογές της 8^{ης} Αυγούστου έθεσαν υποψηφιότητα για 1^η φορά σε κάποιες εκλογικές περιφέρειες. Στις δεύτερες εκλογές του 1910 εξελέγησαν 7 υποψήφιοι του κόμματος, οι οποίοι παρείχαν κριτική υποστήριξη στους Φιλελευθέρους.

Σύμφωνο περί αμοιβαίας μεταναστεύσεως μεταξύ Ελλάδας και Βουλγαρίας:

Το Νοέμβριο του 1919 υπογράφηκε η συνθήκη του Νείγυ, που προέβλεπε την παραχώρηση της Δυτικής Θράκης από τη Βουλγαρία στην Ελλάδα. Στη συνθήκη ήταν συνημμένο το «Σύμφωνο περί αμοιβαίας μεταναστεύσεως μεταξύ Ελλάδος και Βουλγαρίας». Με βάση αυτό, αναχώρησαν από την Ελλάδα περίπου 50.000 Βούλγαροι και από τη Βουλγαρία περίπου 30.000 Έλληνες (περίπου 20.000 ακόμη Έλληνες είχαν μεταναστεύσει πριν από την υπογραφή της συνθήκης).

Σύνταγμα 1927: Σημαντική πολιτική τομή της περιόδου είναι η ψήφιση νέου συντάγματος, διαδικασία που ξεκίνησε το 1924 και ολοκληρώθηκε μόλις το 1927, με το οποίο εγκαθιδρύθηκε το πολίτευμα της αβασίλευτης δημοκρατίας. Στη θέση του βασιλιά τοποθετήθηκε Πρόεδρος της Δημοκρατίας, που τον εξέλεγε η Βουλή και η Γερουσία, η οποία αποτελούσε νέο, δεύτερο νομοθετικό σώμα.

ΘΕΜΑ Α2

1. Λάθος
2. Λάθος
3. Σωστό
4. Λάθος
5. Λάθος

ΘΕΜΑ Β1

Μέχρι τη δεκαετία του 1870 το κράτος αποτελούσε τον κύριο εργοδότη, που εξασφάλιζε θέσεις εργασίας στο δημόσιο και δυνατότητα κοινωνικής ανέλιξης, εφόσον στους ανώτατους λειτουργούς του εξασφάλιζε εισόδημα που σχεδόν ξεπερνούσε το εισόδημα όλων των άλλων μελών της κοινωνίας. Μεγάλος αριθμός ανθρώπων απευθύνονταν στο κράτος για την κατοχή μιας θέσης στο δημόσιο. Με τις νέες συνθήκες που προέκυψαν από τον εκχρηματισμό της οικονομίας δημιουργήθηκαν κοινωνικά στρώματα τα οποία δεν ζητούσαν διορισμό αλλά τη λήψη μέτρων που θα ευνοούσαν την προώθηση των συμφερόντων τους. Φορέας των αιτημάτων αυτών ήταν ο Χαρίλαος Τρικούπης. Ο Τρικούπης θεωρούσε το κράτος ως μοχλό της οικονομικής ανάπτυξης και επιδίωκε τον εκσυγχρονισμό με κάθε κόστος, ενώ ο Δηλιγιάννης προέβαλλε το αίτημα της κοινωνικής δικαιοσύνης, με τη μείωση των φόρων και την παροχή ευκαιριών στους προστατευόμενους του για κατάληψη δημοσίων θέσεων

ΘΕΜΑ Β2

Η Ελλάδα του μεσοπολέμου (1919-1939), παρά το κόστος της μικρασιατικής συμφοράς, είχε αποκτήσει μια σειρά από πλεονεκτήματα, που επέτρεπαν τη θετική οικονομική της πορεία. Σε αντίθεση με πολλά γειτονικά της κράτη είχε ομογενοποιηθεί εθνικά, καθώς οι μειονότητες αντιπροσώπευαν πλέον λιγότερο του 7% του συνολικού πληθυσμού. Είχε ολοκληρώσει την αγροτική της μεταρρύθμιση και είχε προωθήσει την αστικοποίησή της: το 1/3 του πληθυσμού ζούσε πλέον σε μεγάλα αστικά κέντρα. Ταυτόχρονα, κάτω από το βάρος των πιέσεων είχε βελτιώσει τις υποδομές της και είχε υιοθετήσει αναπτυξιακές πολιτικές. Με λίγα λόγια είχε λύσει πολλά από τα προβλήματα που εξακολούθησαν για πολύ καιρό να ταλανίζουν τα υπόλοιπα βαλκανικά κράτη. Τέλος, θα μπορούσαμε να προσθέσουμε στα θετικά τη συγκέντρωση των Ελλήνων στο πλαίσιο του εθνικού τους κράτους και την εξάλειψη του ελληνικού κοσμοπολιτισμού που συχνά υπήρξε αιτία για να αντιμετωπίζεται η Ελλάδα ως δευτερεύον πεδίο ανάπτυξης οικονομικών δραστηριοτήτων. Η ανάπτυξη της Ελλάδας ενδιέφερε πλέον όλους τους Έλληνες. Επιπλέον, οι πρόσφυγες είχαν φέρει μαζί τους τις γνώσεις, τον πολιτισμό τους και μια ισχυρή διάθεση για εργασία. Πέρα από τις επιτυχείς ή ανεπιτυχείς προσπάθειες των αρχών για αποκατάσταση των ξεριζωμένων, θεμέλιο της όλης προσπάθειας ήταν η διάθεση των ανθρώπων να εργαστούν σκληρά για να ξαναδημιουργήσουν αυτά που έχασαν μέσα στην καταστροφή.

ΟΜΑΔΑ Β'

ΘΕΜΑ Γ1

A) Κατά το 19^ο αιώνα η βιομηχανία υπέφερε, όπως και άλλοι κλάδοι της οικονομίας, από την έλλειψη κεφαλαίων, τη διασπορά των υπάρχοντων σε πλήθος δραστηριοτήτων και από την έλλειψη πρώτων υλών. *Αυτά ακριβώς τα προβλήματα εντοπίζει και ο ιστορικός D. Dakin*

στο α' κείμενο: παρά τις αλλαγές που σημειώθηκαν στη βιομηχανική δομή μεταξύ των ετών 1879-1896, οι ξένοι επενδυτές αλλά και οι εύποροι Έλληνες που δραστηριοποιούνταν στην Ελλάδα εκείνη την περίοδο, δεν προτίθεντο να ρισκάρουν τα κεφάλαια τους για την ανάπτυξη της βιομηχανίας, λόγω της έλλειψης κάρβουνου, ηλεκτρικής ενέργειας και σίδηρου. Αντίθετα, επέλεξαν να επενδύσουν σε μικρότερες μονάδες, που παρήγαγαν καταναλωτικά αγαθά, με γνώμονα το εύκολο και γρήγορο κέρδος, ενώ οι ξένοι τοποθετούσαν τα κεφάλαια τους σε μεταλλευτικές μονάδες, χρηματοδοτούσαν την κατασκευή του σιδηροδρομικού δικτύου ή επένδυαν σε λιμενικές εγκαταστάσεις, στις οποίες απασχολούσαν το ανειδίκευτο εργατικό δυναμικό της εποχής, που αντλούσαν έξω από τις πόλεις. Σε αυτό το σημείο ο D. Dakin θίγει ένα ακόμη πρόβλημα που ταλάνιζε την ελληνική βιομηχανία και συνδεόταν με τη χρόνια έλλειψη εργατικών χεριών και την έλλειψη παιδείας τεχνικής αλλά και γενικής. Η ελλιπής κατάρτιση περιόριζε τη δυνατότητα εφαρμογής καινοτομιών και τη συνακόλουθη τεχνολογική εξέλιξη. Καταληκτικά, η ελληνική βιομηχανία υπέφερε ακόμη από την πίεση των εισαγόμενων προϊόντων και από την ασφυκτικά περιορισμένη –εδαφικά και πληθυσμιακά– βάση οικονομικής εξάπλωσης• *πράγματι, η εγχώρια αγορά ήταν μικρή και η αγοραστική δυνατότητα των κατοίκων περιορισμένη*. Ούτε η προσάρτηση των Επτανήσων (1864) και της Θεσσαλίας (1881) άλλαξαν τις παραπάνω περιοριστικές συνθήκες.

Β) Για ένα διάστημα η άφιξη των προσφύγων φαινόταν δυσβάστακτο φορτίο για την ελληνική οικονομία. Μεσοπρόθεσμα όμως αυτή ωφελήθηκε από την εγκατάσταση των προσφύγων. Η άφιξή τους αναζωογόνησε και τη βιομηχανία με νέο, ειδικευμένο και φθινό εργατικό δυναμικό, με τη διεύρυνση της καταναλωτικής αγοράς και με τη δράση ανθρώπων με επιχειρηματικές ικανότητες. Στη δεκαετία 1922-1932, διπλασιάστηκε ο αριθμός των βιομηχανικών μονάδων. Η πρόοδος όμως δεν ήταν σημαντική, εξαιτίας κυρίως της διατήρησης των παραδοσιακών δομών λειτουργίας τους. Η συμμετοχή των προσφύγων (ως κεφαλαιούχων και ως εργατών) ήταν μεγαλύτερη στην κλωστοϋφαντουργία, την ταπητουργία, τη μεταξουργία, την αλευροβιομηχανία και την παραγωγή οικοδομικών υλικών. *Ο Χ. Χατζηιωσήφ στο β' κείμενο επισημαίνει ότι η ταπητουργία ήταν ο κλάδος που γνώρισε ιδιαίτερη ανάπτυξη χάρη στη συμβολή των προσφύγων, γεγονός που επαληθεύουν τα στατιστικά στοιχεία των δύο πρώτων στηλών του πίνακα: Τα ταπητουργικά εργαστήρια επταπλασιάστηκαν μεταξύ 1922-1928, από 7 σε 63, ενώ οι αργαλειοί σχεδόν 30πλασιάστηκαν την ίδια περίοδο, από 150 σε 4300. Εντύπωση μάλιστα προκαλούν οι πρώτες διαφημίσεις ταπητουργικών επιχειρήσεων στον ελληνικό τύπο, σχεδόν αμέσως μετά τη μικρασιατική καταστροφή τον Αύγουστο του 1922.* Αρκετοί ήταν οι πρόσφυγες που αναδείχθηκαν ως επιχειρηματίες, βιομήχανοι ή μεγαλέμποροι. Οι Έλληνες που προέρχονταν από τα αστικά κέντρα της Μικράς Ασίας και την Κωνσταντινούπολη υπερείχαν σε σύγκριση με τους αυτόχθονες σε επιχειρηματικό πνεύμα, εκπαίδευση, κατάρτιση και προοδευτικές αντιλήψεις. Ο κοσμοπολίτικος χαρακτήρας της ζωής τους, η γνώση ξένων γλωσσών, οι επαφές που είχαν αναπτύξει με την Ευρώπη και η πείρα που διέθεταν τους βοήθησαν, όταν

εγκαταστάθηκαν στην Ελλάδα, να οργανώσουν δικές τους επιχειρήσεις ή να στελεχώσουν επιχειρήσεις άλλων, προσφύγων ή γηγενών. *Το παράδειγμα του συνεταιρισμού των Κ. Σπάρταλη και Φ. Καχραμάνου, τον Οκτώβριο του 1922, από το β' κείμενο, αποδεικνύει τη δυναμική «εισβολή» των Μικρασιατών επιχειρηματιών-ταπητοβιομηχάνων στην ελληνική αγορά. Αυτοί κατάφεραν να διασώσουν -αν όχι κεφάλαια- τις διασυνδέσεις τους με τις αγορές του εξωτερικού, τις οποίες συνέχισαν να τροφοδοτούν πια από την Ελλάδα. Τα περίτεχνα ανατολίτικα χαλιά τους - «τουρκικοί τάπητες» - γίνονταν ανάρπαστα στην Ευρώπη και την Αμερική. Η επιτυχία τους αυτή βέβαια οφειλόταν σε δύο παράγοντες: στην τεχνογνωσία και στην περισσή γυναικεία προσφυγική εργατική δύναμη. Πράγματι, η άφιξη των προσφύγων επέδρασε και στην ένταξη των γυναικών στον ενεργό πληθυσμό. Το 1930 οι γυναίκες αποτελούσαν την πλειονότητα των εργατών στην κλωστοϋφαντουργία, την καπνοβιομηχανία, τη βιομηχανία ετοιμών ενδυμάτων και την ταπητουργία σύμφωνα με το Β' Κείμενο. Η τρίτη στήλη του δοθέντος πίνακα επιβεβαιώνει τον κυρίαρχο ρόλο των γυναικών στην ταπητουργία, καθώς μέσα σε μια εξαετία (1922-1928), οι απασχολούμενες - σε αυτόν τον κλάδο- εργάτριες από 400 έγιναν 12.500 δηλ. 30πλασιάστηκαν!*

ΘΕΜΑ Δ1

Το 1854 ο Κριμαϊκός πόλεμος γέννησε ελπίδες στους Έλληνες ότι έφθανε η ώρα της απελευθέρωσης της Ηπείρου, της Θεσσαλίας, της Μακεδονίας και η *Μεγάλη Ιδέα έγινε η κινητήρια δύναμη του ελληνισμού, σύμφωνα με το α' κείμενο. Η προσπάθεια της αγγλόφιλης και γαλλόφιλης πολιτικής να κατευνάσει το επαναστατικό πνεύμα απέτυχε, καθώς όλοι οι Έλληνες έκριναν ότι μόνο η συμμαχία με την ομόδοξη Ρωσία εξυπηρετούσε τις εθνικές τους βλέψεις. Την άποψη αυτή συμμεριζόταν και ο βασιλιάς Όθωνας, ο οποίος ήταν έτοιμος να αναλάβει την ηγεσία στο δύσκολο αυτό εγχείρημα (α' κείμενο).*

Επαναστατικά σώματα από την Ελλάδα διείσδυσαν στις επαρχίες αυτές και κάλεσαν τους κατοίκους να ξεσηκωθούν. Τα κινήματα όμως απέτυχαν. Τους αντάρτες που επέστρεψαν στην Ελλάδα ακολούθησαν και άμαχοι. Όταν ηρέμησε η κατάσταση, οι πρόσφυγες επέστρεψαν στις εστίες τους. Ο Κριμαϊκός πόλεμος όμως έπληξε τους πρόσφυγες και μέσα στην Αθήνα. Η επιδημία χολέρας, που έφεραν τα γαλλικά στρατεύματα κατοχής, *πληροφορία που επιβεβαιώνει το α' κείμενο, διαδόθηκε γρήγορα στην πρωτεύουσα. Η επιδημία έπληξε ιδιαίτερα το νότιο τμήμα της πόλης, όπου κατοικούσαν σε άθλιες συνθήκες πρόσφυγες από τα τουρκοκρατούμενα ελληνικά μέρη, οι οποίοι είχαν φτάσει στην Αθήνα μετά τη διακοπή των ελληνοτουρκικών σχέσεων (Μάρτιος 1854). Για την αποκατάσταση όλων των προσφύγων του 1854, ιδρύθηκε προσφυγικός συνοικισμός στο χωριό Ανίβιτσα της Φθιώτιδας.*

Η αντίδραση της Αγγλίας και της Γαλλίας, που είχαν προσπαθήσει να αποτρέψουν την εμπλοκή της Ελλάδας στον Κριμαϊκό πόλεμο, ήταν σκληρή. Με αυστηρή διακοίνωση στην ελληνική κυβέρνηση την επέπλητταν για την «κακή διαγωγή» της! Η επίθεση της Ελλάδας στην Οθωμανική Αυτοκρατορία επικύρωνε την έξοδο της από την ουδετερότητα και ισοδυναμούσε με εχθρική διάθεση και προς αυτές. Στη συνέχεια προειδοποιούσαν για

την επιβολή κυρώσεων, ενώ απειλούσαν με εκθρόνιση το βασιλιά Όθωνα (πληροφορία που αντλούμε και από το α' κείμενο). Καταληκτικά, υπογράμμιζαν ότι την ευθύνη για τις επερχόμενες συνέπειες έφερε αποκλειστικά η ελληνική κυβέρνηση που λειτούργησε είτε εν αγνοία είτε απερίσκεπτα, παραβλέποντας ότι τα αληθινά συμφέροντα της χώρας βρίσκονταν στον πλευρό των Αγγλογάλλων. Πράγματι, επακολούθησε η κατάληψη του λιμανιού του Πειραιά από μοίρα του γαλλικού στόλου και η απόβαση στρατιωτών, που δυστυχώς μετέφεραν τη χολέρα, όπως προαναφέρθηκε. Έτσι, κατά την περίοδο του Κριμαϊκού πολέμου το αγγλικό και γαλλικό κόμμα έχασαν την εμπιστοσύνη των οπαδών τους, μετά τη βίαιη συμπεριφορά της Αγγλίας και της Γαλλίας απέναντι στην Ελλάδα, με το ναυτικό αποκλεισμό της χώρας, που προκάλεσε πείνα και ανθρώπινες απώλειες, επιβεβαιώνοντας τις μικρές δυνατότητες της χώρας. Είχε προηγηθεί και η υπόθεση Πατσίφικο, η οποία είχε δυσχεράνει τις σχέσεις των χωρών. Το ρωσικό κόμμα είχε κάποια προσωρινά κέρδη από αυτό. Η ήττα όμως της Ρωσίας στον Κριμαϊκό πόλεμο και η υπογραφή της ταπεινωτικής -για την τσαρική Αυτοκρατορία- συνθήκης των Παρισίων το 1856 συνέβαλαν στην αποδυνάμωση του κόμματος, το οποίο σταδιακά εξαφανίστηκε από την πολιτική σκηνή. Η παραπάνω όμως συνθήκη επηρέασε αρνητικά και την Ελλάδα, δυσχεραίνοντας ακόμη περισσότερο την πολιτική της θέση• οι Μεγάλες Δυνάμεις της εποχής – Αυστρία, Αγγλία και Γαλλία- εγγυόνταν την εδαφική ακεραιότητα και ανεξαρτησία της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Κάθε επίθεση εναντίον της θα θεωρούνταν ως αιτία πολέμου και εναντίον τους. Η Ελλάδα θα έπρεπε να αναβάλει επ' αόριστον τα μεγαλοϊδεατικά της σχέδια ...